

УДК 32-027.21

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-1-35>**Ліна БІЛОУС,***orcid.org/0000-0002-1580-8745*

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри суспільних наук

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

(Івано-Франківськ, Україна), *linabilous.if@gmail.com*

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПОЛІТОЛОГІЇ В ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розкривається досвід тестового контролю в процесі вивчення політології в технічному університеті. Зазначається, що тестовий моніторинг навчальних досягнень здобувачів вищої освіти був обумовлений необхідністю модернізації освітнього процесу в Україні. Підкреслюється скептичне, а то й негативне ставлення на початках реформування навчального процесу викладачів соціально-гуманітарних дисциплін вишів до необхідності запровадження тестових технологій через певні недоліки останніх. Наголошується на тому, що в процесі заглиблення в сутність цих технологій при застосуванні диференційованого підходу, що передбачає, зокрема, розрізнення двох форм (закритої та відкритої) тестових завдань та їхніх численних різновидів, тестових завдань за рівнями складності, а головне – систематичного використання тестів при здійсненні різних видів контролю, науково-педагогічні працівники, у тому числі й кафедри суспільних наук ІФНТУНГ, змогли переконатися у їхніх певних перевагах порівняно з традиційною формою контролю знань. Висвітлюється досвід, розкриваються позитивні сторони та деякі проблеми застосування викладачами політології кафедри суспільних наук ІФНТУНГ різних видів тестових завдань (альтернативних, з множинним вибором, на відповідність частини) закритої форми та завдань-доповнень / завдань-відновлень і завдань з вільним викладом відкритої форми при здійсненні тематичного, проміжного та підсумкового контролю політологічних досягнень здобувачів вищої технічної освіти. Висновується, що тестування, завдячуючи його позитивним аспектам і при застосуванні диференційованого підходу, за правом увійшло до практики навчальної діяльності кафедри суспільних наук ІФНТУНГ.

Ключові слова: *тест, тестові завдання, тестовий контроль, позитивні аспекти та проблеми тестування, технічний університет, здобувачі вищої технічної освіти, політологія.*

Lina BILOUS,*orcid.org/0000-0002-1580-8745*

Candidate of Political Science, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Social Sciences

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

(Ukraine, Ivano-Frankivsk), *linabilous.if@gmail.com*

EXPERIENCE OF USING TESTS IN THE STUDY OF POLITICAL SCIENCE AT THE TECHNICAL UNIVERSITY

The article reveals the experience of test control in the process of studying political science at a technical university. It is noted that the test monitoring of educational achievements of higher education applicants was due to the need to modernize the educational process in Ukraine. Emphasis is placed on the sceptical and even negative attitude of teachers of social and humanitarian disciplines of higher education institutions to the need to introduce test technologies due to certain shortcomings of the latter at the beginning of the educational process reform. It is emphasized that in the process of delving into the essence of these technologies when applying a differentiated approach, which involves, in particular, distinguishing between two forms (closed and open) of test tasks and their numerous varieties, test tasks by levels of complexity, and most importantly – the systematic use of tests in the implementation of various types of control, scientific and pedagogical workers, including the department of social sciences of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, were able to see their certain advantages compared to the traditional form of knowledge control. The experience is highlighted, the positive aspects and some problems of the use of different types of test tasks (alternative, multiple choice, on the correspondence of the part) of the closed form, and tasks-additions / tasks-restorations, and tasks with a free statement of the open form during the implementation of thematic, intermediate and final control of political science achievements of higher technical education students. It is concluded that testing, thanks to its positive aspects and when applying a differentiated approach, has rightfully entered the practice of educational activities of the Department of Social Sciences of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Key words: *test, test tasks, test control, positive aspects and problems of testing, technical university, higher technical education students, political science.*

Постановка проблеми. Реформування освітньої системи в Україні, модернізація навчального процесу в усіх типах закладів освіти передбачають, зокрема, впровадження стандартизованого контролю набутих здобувачами освіти знань та умінь як однієї з найбільш ефективних форм перевірки рівня успішності та якості засвоєного ними матеріалу.

На усіх рівнях системи неперервної освіти одним з етапів навчальної діяльності є контрольно-оцінний, яким завершується вивчення теми, розділу чи курсу, і в результаті проведення якого педагог отримує об'єктивні дані про стан засвоєння матеріалу кожним здобувачем освіти.

Зважаючи на те, що традиційна система перевірки результатів навчання великою мірою суб'єктивна і не може виступати достовірним гарантом об'єктивності отриманої про них інформації, помітним є інтерес науковців та освітян як до різноаспектного дослідження тестових технологій, так і до використання їх при оцінюванні навчальних досягнень суб'єктів дидактичного процесу, зокрема в закладах вищої освіти (ЗВО).

Аналіз досліджень. Здійснений аналіз сучасних вітчизняних педагогічних розвідок з проблем тестології показує, що науковці досліджують сутність самої категорії «тест» (Греб, 2019: 144; Малихін, 2001: 26), розглядають тестування як один із способів перевірки знань в процесі підвищення якості підготовки фахівців у вищій школі (Стеченко, 2002: 47), акцентують на тестах як різновиді письмового контролю, що дозволяє забезпечити, на противагу усним формам контролю, належну об'єктивність в оцінюванні навчально-пізнавальної діяльності студентів (Сметанський, 2004: 67). Заслужують на увагу спроби українських дослідників висвітлити переваги та недоліки введення тестування в навчальний процес, питання класифікації тестових завдань, доцільність використання тестових технологій для дистанційного контролю знань (Цінько, Рябцев, 2004). Особливий інтерес викликають публікації, які відображають власне методико створення тестів з конкретних навчальних дисциплін у вишах (Леоненко, 2004).

Мета статті – висвітлити досвід, розкрити переваги та проблеми використання тестів при вивченні політології в технічному університеті.

Виклад основного матеріалу. Перехід свого часу на модульно-рейтингову систему навчання викликав своєрідний «тестовий бум» у навчальному процесі. Директиви адміністрації вишів щодо якнайшвидшого запровадження тестової методики оцінювання рівня успішності і якості

знань зіткнулись зі скептичним, а то й негативним ставленням до цього значної кількості викладачів (особливо соціально-гуманітарних дисциплін). Мотивувалось це зверненням до українських педагогічних традицій, які були орієнтовані переважно не на перевірку пам'яті та її обсягу, а, насамперед, на уміння мислити; трудомісткістю розробки тестових завдань і зайвою формалізованістю відповідей на них; неможливістю збереження конфіденційності інформації; швидкою адаптацією студентів до тестів; неможливістю врахування особливостей здобувачів вищої освіти; обмеженістю тестових технологій в оцінюванні мисленнєвої та творчої активності суб'єктів навчального процесу тощо. Не менш проблематичним для вітчизняної педагогічної науки і практики було і питання, що вважати власне тестом (тестуванням). Часто науковці та практики сприймали тест як іспит, випробування за аналогією до перекладу з англійської мови слова «test» (іспит, перевірка) та обмежували розуміння тестування, головним чином, його закритою формою – тестовими завданнями множинного вибору (вибірковими тестами).

Поступово, в процесі заглиблення в суть тестових технологій при застосуванні диференційованого підходу, що передбачає, зокрема, класифікацію тестових завдань на дві форми: закрити (має декілька видів залежно від принципу побудови відповіді) та відкрити (завдання-доповнення / відновлення та завдання вільного викладу), за рівнями складності, а найважливіше – їх систематичного застосування в конкретному навчальному процесі, було частково знято гостроту вказаних вище недоліків тестування і відзначено його переваги перед іншими способами контролю знань.

Викладачі політології кафедри суспільних наук ІФНТУНГ суголосні з думкою про те, що «сучасне розуміння тесту пов'язане не з набором завдань, а з професійно укладеною, науково обґрунтованою, адаптованою сертифікованою методикою розроблення й використання тестів» (Герб, 2019: 145), що дає змогу виміряти рівень підготовки опитуваних та оцінити структуру їхніх знань. Ми наголошуємо на таких позитивних аспектах тестування, як:

- дозволяє за порівняно короткий проміжок часу перевірити більший (порівняно з іншими способами контролю) обсяг матеріалу за одне заняття;
- ставить усіх студентів в рівні умови (вони працюють з однаковим за обсягом та змістом матеріалом в один і той самий час);
- дає можливість викладачеві оперативно здійснювати моніторинг процесу засвоєння навчального матеріалу практично на будь-якому етапі навчання;

– виключає суб'єктивність в оцінюванні якості засвоєння знань;

– певною мірою знімає напругу / хвилювання студента, які обов'язково виникають при безпосередньому контакті з викладачем;

– виключає вплив на оцінювання такого чинника, як мовленнєва поведінка студента, коли більш красномовний його колега, навіть при слабшій підготовці, отримує вищу від нього оцінку;

– знижує ефект контрасту, коли оцінка, що виставляється, залежить від враження, яке справила на викладача відповідь попереднього студента;

– може застосовуватись при різних видах контролю у виші (оперативне, поточне, тематичне, проміжне, підсумкове тестування);

– може проводитись в письмовій та комп'ютерній формах, де останній варіант взагалі забезпечує готові підсумкові оцінки. Його раціональність та ефективність підтвердилася під час пандемії коронавірусу та повномасштабного вторгнення РФ в Україну, коли можливим було лише дистанційне он-лайн навчання в синхронному та асинхронному режимах зокрема засобами інформаційного середовища Moodle, яке й забезпечувало, крім усього іншого, автоматизацію формування та процес перевірки тестових завдань з політології.

Оцінювання рівня успішності та якості засвоєння студентами технічного вишу політологічних знань здійснюється впродовж одного семестру в рамках трьох змістових модулів при використуванні тестових завдань відповідно до етапів та видів контролю. Так, викладачі політології широко застосовують *тематичний* тестовий контроль, який дає змогу перевірити обсяг і рівень засвоєння студентами конкретної теми чи розділу навчальної дисципліни. Він є особливо ефективним в академгрупах з відносно великою кількістю студентів (25–30 осіб), де усім з них і на кожному семінарському занятті, згідно з умовами модульно-рейтингової системи, потрібно виставити оцінку, а викладач хоче застосувати ще й інший, крім тестового, спосіб контролю знань, якому він може надавати перевагу, наприклад, усне опитування. В такому разі одну частину групи можна опитувати, іншу ж – тестувати. При цьому бажано, щоб тестові завдання не збігалися за змістом із запитаннями, які викладач ставить опитуваним студентам, бо, в протилежному випадку, студенти, які тестуються, матимуть змогу підслуховувати відповіді тих студентів, які відповідають. А це, зрозуміло, буде дуже доречно для тих студентів, які не підготувались належним чином до заняття.

Засвоєння кожного з трьох змістових модулів навчального процесу з політології завершується у нас обов'язковим проведенням *проміжного (рубіжного)* контролю також, як правило, у тестовій формі. Такий контроль дає можливість перевірити навчальну діяльність студентів із засвоєння відносно великого обсягу матеріалу в рамках логічно завершеної частини (змістового модуля) програми. А використуване викладачами політології *підсумкове* тестування дає змогу оцінити засвоєння студентами курсу політології в цілому.

Змістове наповнення зазначеного тематичного, проміжного та підсумкового тестування з політології забезпечують різноманітні тестові завдання, головним чином такі: закритої форми *альтернативні* завдання (передбачають відповідь «так» чи «ні» на запропоновані запитання), завдання із *множинним вибором* (необхідно вибрати правильний варіант відповіді із 3–5 запропонованих), завдання на *відповідність частини* (причому, ця відповідність стосується: політологічних понять та їхніх визначень; типології різноманітних політичних явищ, процесів, інститутів, суб'єктів тощо та критеріїв їхнього виокремлення; політологічних концепцій та їхніх тлумачень; ідеологічних доктрин та їхніх систем цінностей тощо), відкритої форми *клоуз-тести* (тести-доповнення або тести-відновлення, в яких слід домислити, доповнити навмисно пропущені елементи тексту) та такі тестові завдання, які не передбачають наявності готових відповідей (завдання *вільного викладу*). Саме використання різних форм та видів тестових завдань дозволяє не лише перевірити, наскільки успішно здобувач вищої освіти може вибрати правильну відповідь, але й, на нашу думку, врахувати його індивідуальні особливості та певною мірою виявити сформованість його евристичних навичок та умінь.

Певна частина тестових завдань з політології розроблена і застосовується за принципом «так» чи «ні», наприклад:

1. Н. Макіавеллі – засновник буржуазної політичної науки:

а) так; б) ні.

2. Україна – парламентсько-президентська республіка за формою правління:

а) так; б) ні.

Цілком очевидним є недолік таких завдань – можливість випадкового вгадування. Щоб уникнути цього, студенту пропонується коротко пояснити свою відповідь (фактично це є комбінуванням закритої і відкритої форм завдань), що сприяє також розвиткові навичок стисло формулювати аргументацію.

Найбільшу частину тестових завдань на кафедрі суспільних наук ІФНТУНГ складають завдання з множинним вибором, наприклад:

1. Серед перелічених наук, об'єктом дослідження яких є політика, позначте ту науку, яка вивчає зв'язок останньої з біосоціальними рисами людини:

- а) політична психологія;
- б) політична антропологія;
- в) політична соціологія;
- г) політологія.

2. Зазначте автора праці «Чудацькі думки про українську національну справу»:

- а) М. Костомаров;
- б) М. Драгоманов;
- в) І. Франко;
- г) М. Грушевський.

3. Не є істотною ознакою держави:

- а) суверенітет;
- б) територія;
- в) політичний плюралізм;
- г) населення.

Прикладом тестових завдань на встановлення відповідності частини можуть бути такі завдання:

1. Вкажіть відповідність видів політики та критеріїв їхнього виокремлення:

А) економічна, соціальна, культурна	1) масштаб здійснення
Б) державна, партійна, профспілкова	2) термін дії
В) локальна, регіональна, світова	3) носії і суб'єкти
Г) коротко- та довгострокова	4) сфери суспільного життя
	5) спрямованість

	1)	2)	3)	4)
А)				
Б)				
В)				
Г)				

2. Вкажіть відповідність понять і визначень:

А) форма держави	1) спосіб організації державної влади, зумовлений принципами формування і взаємовідносин вищих органів держави
Б) форма державного устрою	2) сукупність найбільш ознак держави, зумовлених інституціональними, територіальними і функціональними способами організації влади
В) політичний режим	3) спосіб територіальної організації держави, що визначається принципами взаємовідносин держави як цілого і її територіальних складових
Г) форма державного правління	4) сукупність методів і засобів здійснення політичної влади

	1)	2)	3)	4)
А)				
Б)				
В)				
Г)				

Потрібно звернути увагу на факт швидкої адаптації студентів до таких закритих тестових завдань. Тому необхідно, на наш погляд, мати значний запас різноманітних завдань, швидко оновлювати типові завдання, практикувати підбір тестів зі значною кількістю варіантів окремо для кожної академгрупи, що вимагає, звісно, достатньо великих інтелектуальних зусиль викладачів.

Досвід проведення семінарських занять з політології в технічному університеті показав, що найбільшою мірою відкриті тестові завдання сприяють прояву індивідуальних творчих умінь студентів, їхньої здатності максимально коректно доповнювати або відновлювати навмисно пропущений матеріал і стисло та предметно формулювати свої думки. Наведемо деякі приклади клоуз-тестів з політології.

Впишіть потрібну інформацію в пропущені місця:

1. Політичну систему суспільства можна визначити як: _____.
2. До структури політичної системи входять групи елементів:
 - а) політичні відносини;
 - б) _____;
 - в) _____;
 - г) _____.
3. Політичну організацію суспільства складають _____, які поділяються на три види:
 - а) власне політичні (держава, політичні партії);
 - б) _____;
 - в) _____.
4. В умовах традиційних суспільств діяльність політичної системи обмежувалась, по суті, функціонуванням _____, а народження цілісної політичної системи пов'язане з _____ періодом розвитку.
5. Дайте характеристику унітарної форми державного устрою, беручи до уваги такі ознаки:
 - а) конституція – єдина;
 - б) вищі органи влади – _____;
 - в) громадянство – _____;
 - г) система права – _____;
 - д) судова система – _____;
 - е) територія – _____;
 - є) валюта – _____.

А ось для прикладу завдання відкритої форми, які передбачають вільний виклад суб'єктом навчального процесу засвоєного матеріалу:

1. В політології джерелами влади найчастіше вважають: фізичну силу, багатство, знання, становище, організацію. Охарактеризуйте кожне із зазначених джерел.

2. Здійсніть стислу характеристику президентської форми республіки.

3. Дайте визначення міжнародної та зовнішньої політики, назвіть їхні суб'єкти.

Зауважимо, що тестові завдання відкритої форми, які не передбачають наявності готових відповідей, в поєднанні із завданнями множинного вибору та завданнями на відповідність частини лежать в основі іспитових білетів з політології на кафедрі суспільних наук ІФНТУНГ. При цьому розуміємо, що композиція тестових завдань для вирішального (підсумкового) контролю студентських політологічних знань може бути найрізноманітнішою.

Викладання політології в технічному університеті супроводжується непростим процесом оволодіння знаннями, що відображається, зокрема, у дещо байдужому та інколи зверхньому ставленні студентів негуманітарних вишів до соціально-гуманітарних дисциплін, їхньому намаганні обмежити вивчення курсу в найкращому разі лише конспектами лекцій, підручниками / навчальними посібниками, залишаючи осторонь першоджерела. Саме тому викладачі політології наразі найменше застосовують тестові завдання на знання першоджерел, розуміючи, з іншого боку, що їхнє застосування – це один з ефективних способів залучення студентів до вивчення цих першоджерел.

Висновки. Досвід використання тестів в навчальному процесі з політології показав їхню ефективність та доцільність як однієї з форм контролю засвоєння здобувачами вищої технічної освіти політологічних знань, а також певні дотичні проблеми. Тестування, завдяки переліченим вище перевагам і при застосуванні диференційованого підходу, за правом увійшло до практики навчальної діяльності кафедри суспільних наук ІФНТУНГ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Греб М. Тестовий моніторинг навчальних досягнень учнів закладів загальної середньої освіти під час вивчення словотвору української мови. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 23. Том 1. С. 143–146.
2. Леоненко П. Роздуми навколо тестів (з досвіду роботи кафедри). *Вища школа*. 2004. № 1. С. 45–61.
3. Малихін А. Тести у навчальному процесі. *Рідна школа*. 2001. № 8. С. 26–27.
4. Сметанський М. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів: проблеми, шляхи розв'язання. *Вища школа*. 2004. № 4. С. 63–68.
5. Стеченко Д. Інновація та якість підготовки фахівців у вищій школі. *Вища школа*. 2002. № 1. С. 42–48.
6. Цінько С. В., Рябцев О. В. Використання тестових методик як форми стандартизованого контролю знань у системі безперервної освіти. *Вища освіта України*. Додаток. 2004. № 4(14). С. 261–263.

REFERENCES

1. Hreb M. Testovyi monitorynh navchalnykh dosiahnen uchniv zakladiv zahalnoi serednoi osvity pid chas vyvchennia slovotvoru ukrainskoi movy [Test monitoring of educational achievements of students of general secondary education institutions during the study of the vocabulary of the Ukrainian language]. *Current issues of humanitarian sciences: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*. Drohobych. Helvetyka Publishing House, 2019. Issue 23. Vol. 1. Pp. 143–146 [in Ukrainian].

2. Leonenko P. Rozdumy navkolo testiv (z dosvidu roboty kafedry) [Reflections on tests (from the experience of the department)]. *High School*. 2004. No. 1. Pp. 45–61 [in Ukrainian].
3. Malykhin A. Testy u navchalnomu protsesi [Tests in the educational process]. *Native School*. 2001. No. 8. Pp. 26–27 [in Ukrainian].
4. Smetanskyi M. Kontrol za navchalno-piznavalnoiu diialnistiu studentiv: problemy, shliakhy rozviazannia [Control over the educational and cognitive activity of students: problems, solutions]. *High School*. 2004. No. 4. Pp. 63–68 [in Ukrainian].
5. Stechenko D. Innovatsiia ta yakist pidhotovky fakhivtsiv u vyshchii shkoli [Innovation and quality of training of specialists in high school]. *High school*. 2002. No. 1. Pp. 42–48 [in Ukrainian].
6. Tsinko S. V., Riabtsev O. V. Vykorystannia testovykh metodyk yak formy standartyzovanoho kontroliu znan u systemi bezperervnoi osvity [The use of test methods as a form of standardized control of knowledge in the system of continuous education]. *Higher Education of Ukraine*. Supplement. 2004. No. 4(14). Pp. 261–263 [in Ukrainian].